

	<h2 style="margin: 0;">PROGRAM PRO PĚSTOUNSKÉ RODINY SLEZSKÉ DIAKONIE</h2>		
Název dokumentu:	Změna situace		
Druh dokumentu:	Základní dokument revidovaný	Identifikační znak:	PPR/SQ12
Datum vypracování:	31. 12. 2014, revize: 6/2015, 10/2015, 9/2016, 12/2017	Platnost od:	14. 12. 2017
Vypracoval:	Hana Rezničáková Lenka Honsárková Zdeněk Kašpárek Barbora Niemiecová Pavlína Němečková Ester Heczková Lucie Stonová	Vydal: Podpis:	Vedoucí programu Zdeněk Kašpárek
Plánovaná revize k:	12/2018	Zodpovědnost:	Metodik programu
Závaznost:	Tento dokument je závazný pro všechny pracovníky střediska		

SQ12 – Změna situace

<i>Kritérium</i>	
12a	<i>Pověřená osoba má písemně stanovena pravidla a postupy práce pro situace významných změn v životě dětí a rodin, včetně ukončení pobytu dítěte v původní nebo náhradní rodině.</i>

Pravidla pro práci s klienty a jejich dětmi

Klíčový pracovník se zaměřuje na celkové fungování náhradní rodiny, sleduje, zda jsou dítěti zajištěny veškeré podněty pro zdravý vývoj a reaguje na změnu situace v náhradní rodině.

Změny situace v náhradní rodině mohou být plánované (očekávané) a rodina se na ně může, s podporou klíčového pracovníka, připravit nebo také nenadálé, vyžadující přístup adekvátní nastalé situaci.

Postup práce klíčového pracovníka pro situace významných změn:

- zmapování situace a potřeb jednotlivých členů rodiny,
- stanovení konkrétní formy podpory v Plánu spolupráce (podpora v komunikaci, odborná pomoc, krátkodobá či celodenní péče, návazné služby, duchovní podpora, zvážení možnosti častějších setkání apod.),
- informování oddělení sociálně-právní ochrany dětí, pokud se jedná o situaci, která by se mohla týkat oznamovací povinnosti, případně má situace negativní dopad na dítě; klíčový pracovník upozorní klienta, že má povinnost o tomto informovat oddělení sociálně-právní ochrany dětí (např. podněty pro doplnění individuálního plánu ochrany dítěte),
- podpora je průběžně vyhodnocována v Záznamech ze setkání s klientem,
- vyhodnocení podpory všech zúčastněných stran.

Při práci s klientem může klíčový pracovník využít i postupy a metodiky popsané v dalších standardech¹.

Situace, které by mohly být pro dítě v náhradní rodině významné:

- narození dítěte,
- narození dítěte dítěti svěřenému do pěstounské péče,
- přijetí dalšího dítěte,
- stěhování,
- změna školy,
- zájem biologických rodičů o kontakt s dítětem v náhradní rodinné péči,
- rozvod náhradních rodičů,
- úmrtí člena náhradní rodiny, příp. biologické rodiny,
- vážné onemocnění, úraz, získaný handicap člena náhradní rodiny, příp. biologické rodiny,
- ztráta bydlení a finanční tíseň,
- biologický rodič nebo osoba blízká dítěti ve vězení.

Pokud kterákoli ze zúčastněných osob určitou změnu vnímá jako významnou, je s ní nakládáno jako s významnou.

¹ SQ5 – Podpora přirozeného sociálního prostředí, SQ9 – Pracovní postupy pověřené osoby, SQ11 – Předávání informací

Jednotlivé situace v rodině

Narození dítěte

- dítě se očekáváním narození dalšího dítěte v rodině může cítit nejisté a může se cítit ohroženo ztrátou vztahu pěstounů k sobě, také se na dítě může těšit a být na malé miminko zvědavé
- je dobré o této očekávané situaci s dítětem hovořit s přiměřeným předstihem, aby mělo čas se na příchod miminka připravit a vyrovnat se s případnými obavami z jeho příchodu
- v závislosti na věku dítěte a aktuální situaci v rodině je vhodné dítě zapojit do příprav na narození dítěte a po celou dobu mu dávat najevo, že se vztah náhradních rodičů k němu nemění a je stejně milováno, jako dosud
- klíčový pracovník o této situaci hovoří s klienty i dítětem, podporuje je ve vzájemné komunikaci a dává všem prostor pro vyjádření příp. obav, na které citlivě reaguje
- je možné najít vhodnou literaturu pro dítě, např. Mám tě rád, sestřičko
- v případě narození dítěte v biologické rodině postupujeme obdobně

Narození dítěte dítěti svěřenému do pěstounské péče

- klíčový pracovník pomáhá pěstounům i dítěti zpracovat velký šok, který zpravidla zprávu o těhotenství následuje, poskytne podporu a prostor pro ventilaci emocí
- po opadnutí prvotních reakcí je vhodné s rodinou domluvit setkání a zaměřit se na hledání možností, je potřeba respektovat přání a možnosti rodiny a nezletilého
- základní informace, které by klienti měli vědět:
 - dítě narozené nezletilé nebude mít automaticky zákonného zástupce, nezletilá jím být nemůže; pokud se jím chce stát klient, musí o to požádat soud poté, kdy se dítě narodí
 - o to, aby se zákonným zástupcem svého dítěte stala nezletilá, lze usilovat až v jejích 16 letech; pokud prokáže, že je schopná zajistit dobré životní podmínky a o dítě umí pečovat, svěří jí soud takzvanou rodičovskou zodpovědnost; maminka mladší šestnácti let ji získat nemůže, zákonným zástupcem musí být někdo jiný
 - zákon nevylučuje, aby rozhodnutí o přiznání rodičovské zodpovědnosti bylo vydáno i v případě, že by nezletilí byli oba rodiče – rodičovská zodpovědnost ve výkonu péče o dítě pak může být přiznána jednomu nebo oběma rodičům
 - zastupování dítěte v právních záležitostech a správu jeho jmění pak bude vykonávat soudem stanovený poručník; poručníkem musí být zletilá osoba, která má plnou způsobilost k právním úkonům
- klienti by měli informovat o situaci příslušné oddělení sociálně-právní ochrany dětí

Přijetí dalšího dítěte

- pokud se náhradní rodiče rozhodnou přijmout další dítě do péče, je žádoucí o této záležitosti informovat dítě předem a to s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost

- u staršího dítěte je vhodné zjistit jeho názor a zvláště pokud je negativní, o této záležitosti s ním hovořit, zodpovědět jeho dotazy a zmírnit případné obavy
- klíčový pracovník o této situaci hovoří s klienty i dítětem, podporuje je ve vzájemné komunikaci a dává všem prostor pro vyjádření příp. obav, na které citlivě reaguje
- dává rodině prostor pro kladení otázek, na jejichž zodpovězení může spolupracovat s místně příslušným oddělením sociálně-právní ochrany dětí
- v případě přijetí dalšího dítěte do péče je nutné vyhotovit dodatek k dohodě, viz SQ 10²

Stěhování

- se zamýšlenou změnou bydliště je třeba dítě včas seznámit, pokud je to vzhledem k věku dítěte možné, je dobré s ním konzultovat důvody stěhování, příp. zjistit jeho názor na tuto záležitost, odpovědět mu na otázky a zmírnit tak případné obavy, které dítě může pociťovat
- je vhodné se s dítětem dohodnout, který nábytek a věci z jeho pokoje se budou stěhovat s ním, příp. jaké zařízení by si v pokojíčku přálo nové
- před stěhováním samotným je vhodné budoucí bydliště navštívit a prohlédnout si jeho okolí
- přiměřeně věku a schopnostem dítěte ji dobré jej do stěhování zapojit drobnými úkoly
- po přestěhování je žádoucí, aby klient prošel s dítětem cestu do školky nebo školy, do nejbližších obchodů, na hřiště a do jiných míst, které jsou pro dítě důležité, je také potřeba zjistit dopravní dostupnost odlehlejších míst apod.
- klíčový pracovník o této situaci hovoří s klienty i dítětem při plánování stěhování i během příprav na ně, podporuje je ve vzájemné komunikaci a dává všem prostor pro vyjádření příp. obav, na které citlivě reaguje
- klíčový pracovník po přestěhování podporuje všechny členy rodiny v začleňování se do nového prostředí (pokud je to možné a není ukončena dohoda o výkonu pěstounské péče)
- v případě změny bydliště je nutné vyhotovit dodatek k dohodě, viz SQ 10

Změna školy

- potřeba vydefinování nutnosti a důvodu změny školy, např.:
 - rodina se stěhuje a dítě již nemůže navštěvovat školu, kde má kamarády, je dobře začleněno do školního kolektivu apod., či přechází na vyšší typ školního zařízení
 - dítě je ve škole šikanované nebo je agresorem a změna školy byla vydefinována jako jeden ze způsobů řešení dané situace (je důležité pracovat s klientem a dítětem na předcházení těmto situacím a poskytnutí odborné pomoci)
- s dítětem je situace rozebírána dle jeho věku – jaké jsou důvody změny školy – a je připravováno na změnu
- klienta vedeme k tomu, aby byl k dítěti vnímavý, že dítě může prožívat smutek a ztrátu

² SQ 10 – Dohoda o výkonu pěstounské péče

- je možné s dítětem pracovat prostřednictvím různých technik – Stěhovací kalendář přizpůsobený pro tuto situaci, kde je zakomponováno rozloučení se s kamarády ve škole a učiteli, vytvoření Ekomapy apod.

Zájem biologických rodičů o kontakt s dítětem v náhradní rodinné péči

- popis situace a možnosti jejího řešení jsou popsány v SQ 5 Podpora přirozeného sociálního prostředí

Rozvod náhradních rodičů

- důležité je s dítětem o situaci v rodině hovořit, být k dítěti upřímný, vysvětlit mu, že za rozvod nemůže
- dospělým je potřeba vysvětlit, aby své spory neřešili v přítomnosti dítěte
- klíčový pracovník klientům vysvětlí, že dítě potřebuje oba náhradní rodiče, v rodině působí preventivně tak, aby nedošlo k rozvinutí syndromu zavrženého rodiče
- dítěti je potřeba říct o změnách, které je v souvislosti s rozvodem čekají (stěhování, omezení kontaktů s jedním náhradním rodičem apod.); ideálně toto dítěti oznámí náhradní rodiče, pokud toho nejsou schopni, může s dítětem promluvit klíčový pracovník
- klíčový pracovník s dítětem hovoří o jejich pocitech, pomáhá mu zpracovat, co prožívá
- klíčový pracovník v případě potřeby nabídne rodině zprostředkování odborné pomoci
- soudním rozhodnutím je určeno, kterému z náhradních rodičů je dítě svěřeno do péče a na základě toho je vyhotoven dodatek k dohodě, viz SQ 10.

Úmrtí člena náhradní rodiny, příp. biologické rodiny

- náhradní rodiče by zprávu o úmrtí člena rodiny měli dítěti sdělit šetrně a s ohledem na jeho věk
- menší dítě ještě nemusí pojmu smrt zcela rozumět, klíčový pracovník může pomoci klientům s jeho vysvětlením; klientům lze nabídnout jako podporu literaturu (Děvčátko s kosou, Anna a Anička, Když dinosaurům někdo umře apod.).
- bezprostřední reakce dítěte na událost nemusí být vždy spojená s pláčem a viditelnými projevy smutku – to ale neznamená, že dítě neprožívá smutek
- klíčový pracovník členům rodiny naslouchá a podpoří ventilaci emocí
- délka truchlení je individuální, je potřeba na to při práci s rodinou myslet a být citlivý
- u dítěte se může jako reakce na událost objevit pomočování, logopedické potíže, zhoršení prospěchu ve škole, projevy agrese; je třeba být k projevům dítěte vnímavý
- klíčový pracovník nabízí klientům i dětem podporu, pomáhá hledat zdroje síly a naděje
- v případě potřeby, nabídne klientům zprostředkování odborné a praktické pomoci
- při nenadálé situaci (úmrtí klienta) se klíčový pracovník řídí SQ 15⁵

Vážné onemocnění, úraz, získaný handicap člena náhradní rodiny, příp. biologické rodiny

- klienti by zprávu o onemocnění člena rodiny měli dítěti sdělit šetrně a s ohledem na jeho věk, důležité však je být k dítěti upřímní

⁵ SQ 15 – Rizikové, havarijní a nouzové situace

- dítě by mělo být pravdivě seznámeno se všemi možnostmi, které mohou v průběhu těžké nemoci nastat, je potřeba připravit se na to, že se bude ptát
- dítě by mělo být upozorněno na důsledky nemoci – např. změnu vzhledu nemocného, únavu, nevolnosti, náladovost
- s klientem, který je sám vážně nemocen, je nutno probrat možnosti řešení péče o svěřené dítě (pomoc širší rodiny, pomoc ze strany známých, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc apod.), o tomto je potřeba informovat i dítě v jeho péči; zvážit možnost poskytnutí nadstandardního rozsahu služeb Programu
- je-li součástí léčby hospitalizace klienta, je nutné s dítětem probrat nejen jeho umístění v době pobytu klienta v nemocnici, ale také vysvětlit nemocniční režim – možnosti návštěv a kontaktu s náhradním rodičem
- klíčový pracovník nabízí klientům i dětem podporu, pomáhá hledat zdroje síly a naděje, mapuje zdroje pomoci v rodině (např. rodinná konference)
- v případě potřeby nabídne rodině zprostředkování odborné pomoci
- při nenadálé situaci (úraz klienta) se klíčový pracovník řídí SQ 15

Ztráta bydlení a finanční tíseň

- v případě, že nastane nenadálá situace v rodině klienta a hrozí ztráta bydlení či finanční tíseň, podporujeme klienta v akutním řešení této krize
- v případě ztráty bydlení podporujeme klienta v hledání zdrojů v širší rodině, a pokud tyto nejsou, tak klienta informujeme o možnostech bydlení (azylový dům, ubytovna, hledání alternativního řešení, např. požádat o finanční příspěvek na zaplacení kauce – formou projektu, podat si žádost na městský byt apod.)
- v případě finanční tísně podporujeme klienta v hledání zdrojů v širší rodině, dále klientovi poskytneme základní sociální poradenství (sestavit si splátkový kalendář apod.) a odkážeme klienta na odbornou pomoc ve formě návštěvy občanské poradny, poradny při finanční tísně apod. (návrhy na insolvenční aj.)
- s klientem rovněž pracujeme na tom, aby k nenadálým situacím nedocházelo, ve smyslu nastavení pravidelného placení nájmu a s ním spojených výdajů, hledání levnějšího bydlení apod.
- klienta podporujeme v oblasti finanční gramotnosti

Biologický rodič nebo osoba blízká dítěti ve vězení

- klíčový pracovník hovoří s dítětem a klientem a pomáhá rodině zpracovávat tuto situaci
- snažit se udržet kontakty, které v rodině byly (např. dopisy), vždy pečlivě zvážit návštěvu s dítětem ve vězení
- pokud se má uskutečnit kontakt, je nutná precizní připravenost klíčového pracovníka – informace o prostředí, příprava všech zúčastněných stran, dobrá připravenost dítěte
- sdělujeme pravdivě a citlivě informace s ohledem na věk dítěte
- být připravený o tématu mluvit s dítětem, odpovídat na jeho otázky

- možnost doporučit dítěti a klientům knížku (např. Maminka ve vězení), video Sesame Street vyrobilo klip pro děti, jejichž rodič je ve vězení - <http://www.bystredeti.cz/navsteva-tatinka-ve-vezeni/>

Ukončení pobytu dítěte v původní nebo náhradní rodině

- průběh přechodu/odchodu je naplánován všemi zúčastněnými stranami (pomocí IPOD, Plánu spolupráce)
- plán obsahuje úkoly, zainteresované osoby a subjekty i časový rámec; příprava na přechod/odchod by měla trvat s ohledem na potřeby dítěte

Typy ukončení pobytu dítěte v NRP:

- **Přechod dítěte do jiné pěstounské nebo osvojitelské či biologické rodiny**

- klíčový pracovník s oběma rodinami naplánuje kontakty (tzv. Plán přechodu, vzor na Capse), jejichž intenzita se stupňuje; klíčový pracovník asistuje při kontaktech zpočátku vždy, později v případě potřeby
- při prvním kontaktu jsou vzájemně předávány základní informace dítěti i rodině, při posledním pobytu dítěte v rodině je vhodné uspořádat oslavu
- s dítětem jsou probírány jednotlivé kroky při ukončování pobytu v NRP (např. vytvoření stěhovacího plánu)
- s dítětem je probíráno, které věci si vezme s sebou, je vhodné předat maximum věcí dítěte do následné rodiny
- při samotném finálním přechodu do následné rodiny asistuje klíčový pracovník a alespoň jeden z původních pěstounů
- klíčový pracovník iniciuje v nové rodině formální přijetí dítěte oslavou, původní pěstouni by se také měli účastnit
- po přechodu zajistí sociální pracovník ještě několik krátkých návštěv původního pěstouna u dítěte, pokud je to však v jeho zájmu
- klíčový pracovník zajistí odbornou psychologickou podporu dítěti i rodině, je-li toho třeba

- **Přechod dítěte do ústavní péče**

KP vyhodnocuje situaci:

- kdo podává žádost o umístění do ústavní péče (dítě, klient, OSPOD)
- důvod umístění dítěte do ústavní péče
- zda se jedná o trvalé, nebo dočasné umístění dítěte
- kolik je času na přípravu dítěte a rodiny
- zda existuje možnost/vhodnost změny situace (např. svoláním rodinné konference)

Další postup:

- je zpracován Plán přechodu (např. v Plánu spolupráce, u pěstounů na přechodnou dobu dokument Plán přechodu), kde jsou uvedeny všechny zainteresované strany a termíny
- je zajištěna pomoc dítěti a rodině zorientovat se v situaci – pomoc se zpracováním emocí (spolupráce s psychologem, odborníky)
- je zajištěno seznámení dítěte s ústavním zařízením (např. prostřednictvím fotky, jeho pravidel, iniciace setkání pracovníka zařízení s dítětem apod.), s jeho právy a povinnostmi
- dítěti je sdělen čas a průběh stěhování, s dítětem je probíráno, které osobní věci si vezme s sebou apod.
- dle možností je třeba pomoci dítěti rozloučit se s blízkým okolím (např. spolužáky, kamarády)

- **Odchod dítěte z NRP – zletilost**

- dítě by mělo být srozuměno s tím, že zletilostí zaniká dohoda o výkonu pěstounské péče, tj. i spolupráce s klíčovým pracovníkem
- dítěti musí být vysvětleno, že zánik pěstounské péče neznamená, že dítě musí opustit náhradní rodinu a zpřetrhat všechny vazby
- zázemí a podpora ze strany náhradní rodiny mohou i nadále trvat, naopak jsou žádoucí vždy v případě, když dítě není na samostatný vstup do života zcela připraveno
- s přípravou dítěte je vhodné začít postupnými kroky již od 15 let, a to např. formou individuálních rozhovorů, besed, skupin pro náctileté v rámci Programu aj.
- ideálním cílem přípravy je mladý člověk, který zná svoji identitu (má vnitřně zpracovaný svůj životní příběh), má jistotu v oblasti bydlení, financí, práce/studia, soc. a zdravotního pojištění a vytvořenou vztahovou síť
- klíčový pracovník v případě potřeby předává kontakty na návazné služby (domy na půl cesty apod.) a materiály (je třeba dbát na aktuálnost zejména finančních částek), např.:
 - <http://janus-os.cz/ke-stazeni/brozury> (bydlení, práce, peníze, úřady)
 - projekty.osu.cz/abeceda/www/downloads/Brozurka_web.pdf: Tak už jsme dospěli aneb Jak se postavit na vlastní nohy